ABDÜLHAMÎD BİN ABDÜLAZÎZ

Büyük Hanefî kadılarından (hâkimlerinden). Künyesi Ebû Hâzım'dır. Doğum târihi bilinmemektedir. 292 (m. 905) târihinde vefât etti. Aslen Basralı olup, Bağdât'da yerleşmiştir. Hilâl bin Yahyâ el-Basrî ve Îsâ bin Ebân ve daha birçok âlimden (r.aleyhim) ilim aldı. Mükrim bin Ahmed el-Kâdî ve daha başkaları da ondan ilim öğrendi. Büyük fıkıh âlimi Tahâvî ve Ebû Tâhir ed-Debbâs onun yanında yetişip âlim oldular. Ebü'l-Hasen Kerhî onunla görüşüp, meclisinde bulundu. Şam, Kûfe ve Kerh'de kadılık yaptı. Sika (güvenilir) vera' sahibi (şüphelilerden sakınan) büyük bir âlimdi. İslâmın emir ve yasaklarına çok dikkat ederdi. Hesap ve ferâiz, taksim, zirâat, cebir ilimlerini çok iyi bilirdi. Âlimlerden Ubeydullah bin Süleymân: "Muveffik ve Kâdı Ebû Hazım gibi akıllı kimseler görmedim. Ancak, Ebû Hazım hesap ilminde fevkalâde bir zât idi." Ebû Berze el-Hâsib, "Gördüklerim arasına Ebû Hâzım'dan hesabı daha iyi bilen birisine rastlamadım" der.

El-Muhâdar ve's-Sicillât, Edeb-ül-kâdî, Lübâb-ül-ferâiz. Şerhu Câmi-ül-kebîr üş Şeybânî, Emâli adlı eserleri vardır.

İbni Habîb ez-Zâr'i buyurdu ki: "Abdülhamid bin Abdülazîz daha kadı olmadan da bizim aramızda herhangi bir anlaşmazlık olursa, O'na gider ve arz ederdik. O, makam ve rütbesi ne olursa olsun, adâletle hüküm vermekten çekinmezdi." Kadı el-Veki'anlatır: Halife Mu'tedid zamanında, kadı Ebû Hazım bana ekmek için ba'zı vakıf araziler vermişti. Bunların bir kısmı Hasan bin Sehl denen zâtın yaptığı vakıflar idi. Burası Hüsna diye bilinen Halife Mu'tedid'e âit bir saraya da yakındı. Bu sarayın masrafı çoktu. Mu'tedid, elimde bulunan Hasan bin Sehl vakfının bir kısmını bu saraya tahsis etmişti. Nihâyet, sene sonu gelip, bu vakıf arazisindeki Mu'tedid'in saray için ayırdıklarının dışında, bütün hâsılatı toplamıştım. Ebû Hâzım'a gidip, durumu bildirdim. Hâsılatı, ehli arasında dağıtmak için izin istedim. Bana, "Emîr-ül-mü'minîne âit olanları da topladın mı?" diye sordu. Ben de "Halife'den onu istemeye kim cesâret edebilir?" dedim. Bunun üzerine: "Vallahi, onları da toplayıp almadıkça ben onların

taksimini yapmam” dedi. Sonra bana: “Git hemen halifeden onları iste” dedi. “Beni ona kim götürecek” dedim. “Falancaya git, benim önemli bir iş için gönderdiğimi kendisine söyle. Oraya varınca dediklerimi söylersin.” dedi. Ben o zâtın yanına gittim. Aynısını anlattım. Gün sonu idi. Beni halifenin yanına götürdü.. Nihâyet halifenin huzûruna girince, çok önemli bir hâdise olduğunu zannetti. Durumu bir hayli merak etmişti. “Anlat bakalım” dedi. Ben şöyle anlattım. “Ey mü’minlerin emîri! Kâdı Ebû Hazım; Hasan bin Sehl vakıflarını bana vermişti. Oranın bir kısmını siz, kendi sarayınıza tahsis etmiştiniz. Şimdi ben, bu senenin malını topladım. Kâdı Ebû Hazım’a taksim etmesini arz ettim. Ancak, sizin sarayınıza tahsis ettiğiniz kısmın hâsılatının da toplanmasını, aksi takdîrde böyle bir dağıtım işini kabûl etmiyeceğini söyledi. Şu anda beni bunun için gönderdi. Aynen bu durumu, zât-ı âlinize bildirmemi emretti” Halife Mu’tedid bunları duyunca, sustu ve düşünmeye başladı. Bir müddet sonra, “Kâdı Ebû Hazım Abdülhamid isâbet etmiştir” dedi. Yakın görevlilerinden olan Sâfi’yi çağırdı. Gelince: “Hemen para sandığını getir” dedi. Safi güzel bir sandık getirdi. Halife, “Ne kadar vermem gerekiyor?” dedi. Vekî’ “Geçen sene, oradan dörtyüz dinar aldım.” dedim. Bunun üzerine, kasadan dörtyüz dinar verdi. Böylece, Mu’tedid’den saray için tahsis ettiği yerin hâsılatının parasını aldım.

Sonra, Kâdı Ebû Hâzım’ın yanına gittim. Bana: “Onları da yanındakilere ilâve et, verilmesi gereken yerlere ver. Sakın tehir etme” dedi. Ben de onun dediği gibi yaptım. Fakirlere dağıttım. Hak ve adâlet üzerine yürüyen, bu husûsta en ufak bir haksızlığa bile tahammülü olmayan Ebû Hazım Adulhamid’in, bu örnek hareketini insanlar duyunca çok sevindi. Ona teşekkürlerini bildirdiler. Halife Mu’tedid de tebrik edildi. Çünkü, o da, makam ve rütbe itibariyle elinde bütün imkânlar varken, buna rağmen, Kâdısının verdiği isâbetli bir kararı kabûl edebilme büyüklüğünü göstermişti.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) El-A’lâm cild-3, sh. 287

2) Târîh-i Bağdâd cild-11, sh. 62

3) El-Fevâid-il-Behiyye sh. 82

4) Mu’cem-ul-müellifîn cild-5, sh. 101

5) El-Cevâhir-ül-mudiyye cild-1, sh. 296

6) Tâc-üt-terâcim sh. 4